

Macedonija.

Spisal Niko Zupanič.

likvidacija turškega gospodstva je pred durmi. Vsak dan željno povprašujejo omikanci, kako se razvija ta svetovno važna zadeva. Ali gre tu samo za kos ozemlja, ki se lahko odda, ali gre samo za čisto materialno, skoro bi rekel, kupčijsko stvar? Kaj je jedro macedonskega problema in v koliko opravičuje nade, ki jih goji ves izobraženi svet že desetletja?

V kratkem izreče omikani svet svojo sodbo, da v izlamu ni kulturne ideje, ni moči, da bi se kulturno razvil, ampak da je bolehav, perverzen in krvoloč, kar se lahko razvidi iz primerjajočega veroznanstva in verske zgodovine.

Žalibog ovira še nekaj drugega zmago kulture, in to je stališče velemoči, politike razbrzdanega koristolovstva, vsled katere se kupčuje z narodi in deželami. Pri tej kupčiji pa se činitelji ozirajo edino na interese posameznih držav. In kdor se informira iz židovskih časnikov, se morda strinja s »kupčijo, ki jo nameravajo skleniti na Balkanu«, in to tem bolj, ker ga od koristolovne politike mastno plačani članki slepe in mu ne dajo mirno razmišljati. Kako brezvestno je to židovsko časnikarstvo, ki si s ponosom trka na prsi, češ, mi razširjamo kulturo, je spoznati najbolj iz tega, da imenujejo — mislim namreč one edine razširjevalce kulture — krščansko, za človeka vreden obstoj se borečo rajo razbojnike in jo pitajo z roparskimi tolpami.

Turek se ne more vzdržati dalje, in naj nas interesirane moči še tako motijo s svojimi reformami in avtonomistnimi težnjami.

V Turčiji je a priori nemožna vsaka reforma in avtonomija. Ves izobraženi svet je o tem trdno prepričan, le brezmejnja bojazljivost diplomatov in ž njimi zvezano časnikarstvo noče o tem nič vedeti. Ali je morebiti to le strah pred kupčijskim riskiranjem? Vsekakor nevredno moža, naroda, države!

Ako privoli sultan v reforme, podžge s tem največje sovražnike kulture; oboroženi mohamedanec komaj čaka prilike, da bi pokazal svoj verski fanatizem in svojo krviželjnost, komaj čaka trenutka, da bi planil na kristjane in začel mesarsko klanje. Ako pa ne privoli padišah v reforme, vzbudi jezo vseh kristjanov in ves kulturni svet

jim pojde navdušeno na pomoč. Vsaka reforma je torej izključena; eventualna avtonomija bi se izpremenila v kratkem v »anatomijo in vivo«.

Približno sliko turških razmer nam podaje nemški učenjak G. Weigand, ki je imel priporočilna pisma in so ga spremljali turški vojaki na potovanju po Macedoniji. On piše: »Boj z duševnim in s pravim orožjem, boj za politično, kulturno in versko nadvlado, boj za življenje in premoženje se bije v onih krajih ljuteje in brezobzirneje nego kjerkoli v Evropi, in le slaba občila, malo razvito časopisje in strogo nadzorstvo turških oblasti ovirajo, da se razgrne le zdajpazdaj zastor, za katerim zagleda Evropa za hipec grozno bojišče. Zdaj, ko živim zopet v kulturni deželi, se z grozo spominjam one nesrečne dežele (namreč Macedonije); manjka mi besed, da bi dostojno orisal sramotne odnošaje, ki strašijo v zasmeh Evropi še dandanašnji v Albaniji in notranji Macedoniji, v deželah, kjer triumfirata samovolja in fanatizem nad najnaravnejšim pravom, kjer sužnost in surovost zatirata vsakršno prosto gibanje, kjer dan za dnevom nedolžne zapirajo in preganjajo, kjer ni nihče varen svojega življenja, odnošaje, za katere niso odgovorni samo Turki kot taki, ampak celi pokvarjeni vladni sistem in nestrpni fanatizem mohamedanov, Turkov in še hujših Albancev.«

Strašna slika, in to tem strašnejša, ker je je kriva obotavljajoča se evropska diplomacija!

Turčija se razdeli, a vprašam: kako?

Vsak omikanec je dolžan pospešiti končno rešitev balkanskega vprašanja. Macedonija je zadeva vsega omikanega sveta, tu gre za čast evropske kulture.

Svobodna mora biti Macedonija, svobodna lepa dežela, ki je rodila Aleksandra Velikega! Iz hvaležnosti, da nam je dala moža, ki je storil toliko za kulturo, bi morali poseči vmes! In mi Slovenci, šibka veja, ki jo zajeda že od vseh strani bujno nemško hrastovje, ali ne razumemo mi znamenja časa? Ali ne vemo, da gre pri balkanskem vprašanju za obstoj vseh Jugoslovanov? Če ne pride Macedonija v jugoslovanske roke, smo izgubljeni i mi Slovenci!

In da ne pride, je nevarnost velika! Kdo ne vidi, kako iščeta Viljem II. in njegov kanclar Bülov ceste preko jugoslovanskih dežel v Malo Azijo? Je li to zgolj le slučajno, da se namerava prepustiti reformiranje Turčije nemškemu generalom in oficirjem? Če bodo reformirali ti, postane južna Macedonija grška in ves vilajet Kosovo

albanski! Edina rešitev je, da macedonski komite ne odjenja, da Bolgari ne vržejo puške v koruzo pa da se sporazumejo s Srbi. Bolgari naj odstopijo Srbom Makedonijo s Solunom do omejene črte, sami pa naj se pobrigajo za turško Tracijo in Carigrad — saj je ta dežela do Zlatega roga po jeziku bolgarska.

Književne novosti

A. Aškerc: Balade in romance. Drugi, pregledani natisk. V Ljubljani. Natisnila in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 1903. Str. 156. — Cena broš. eksemplarju 2 K, elegantno vezanemu 4 K. — To knjigo navajamo iznova, ker se zadnjič ni bila naznanila z ono točnostjo, ki je dandanes pri enakih naznanilih običajna.

»O zori« se zove zbirka Cankarjevih novel, ki izide v kratkem v založništvu tvrdke Kleinmayr & Bamberg v Ljubljani.

Mali vitez (Pan Volodijevski). Tvrdka Kleinmayr & Bamberg je razposlala 5. in 6. sešitek slovenskega prevoda tega znamenitega Sienkiewiczzevega romana.

Iz Zakutka. Pjesme Milana Pavelića. Cijena 50 fil., poštom 56. 1902. Dionička tiskara u Zagrebu. 8°. 69 str.

Pesnik je, kakor se vidi iz različnih mest v njegovih pesmih, mlad svečenik, ki je po raznih peripetijah se uklonil v mirno zavetišče duhovniškega stanu. Obzorje njegovo torej ne more biti široko. Nekaj lirskih pesmi kaže otožno čustvo, n. pr. »U svijet«, »Kraj Jadrana morja«. — Da opeva pesnik domovino, toži o nesrečni prošlosti njeni ter prorokuje boljšo bodočnost, da slavi Boga, rod, se spominja svojcev, posebno matere, se samo o sebi umeje. Priznati moramo, da veje iz vseh pesmi iskreno, toplo čustvo. (»Pjesmo moja«, »Pjesnikovo blago«; Dom: »U dolini«, »Stara pjesma« — »Krvavi évor« se nanaša na narodna junaka Zrinjskega in Frankopana. Isto tako »U staroj kuli«. Rad se spominja otročjih let (U zavjetarju, Priča, Pod gorom). Precejšnji del knjige zavzemajo pesmi, v katerih se obrača do prijateljev, stanovskih bratov, v katerih poziva svoje drugove, naj čvrsto korakajo na potu ljubezni do vere, domovine in ljudstva, katero jim je voditi (Hristovoj zaručnici, K cilju, Luciju, Braći travanjskih konferencija. Ti me zoveš, Naprijed, Molitva, Na rastanku). V tem omejenem okviru se krečejo čustva in misli, izražene v lepi, gladki obliki.

R. Perušek.

Jugoslovenska akademija v Zagrebu razpošilja ravnokar dvoje knjig: »Rad jugoslavenske akademije znanosti in umetnosti«, knjiga 150., razredi filozofijsko-historijski i filozofijsko-juridički, in »Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena,« knjiga VII. Zadnja knjiga prinaša tudi dva spisa znanega slovenskega pisatelja in našega sotrudnika gosp. dr. Fr. Ilešiča. Natančnejšo oceno obeh knjig priobčimo pozneje.